

Nuolat girdime žiniasklaidoje pateikiamus paaiškinimus, kodėl birža pasisuko viena ar kita kryptimi. Naujienos yra biržos variklis: žmonės reaguoja į naujienas ir priima investicinius sprendimus. Tačiau retas iš tiesų supranta, kodėl rinka kilo paskelbus BVP, infliaciją, nedarbo lygį ir kitus makroekonominius rezultatus. Makroekonominius rodiklius galima vardinti ir vardinti – jų yra begalė. Vieni konstatuoja tik ekonomikos būklę prieš kelis mėnesius, kiti parodo kokia ekonominė situacija yra šiuo metu.

Investuotojui nebūtina žinoti ir gebėti analizuoti visus ekonomikos rodiklius, tačiau žinoti keletą svarbiausių yra privalu. Praėjo tie laikai, kai privilegijuotųjų grupė ekonomikos rodiklius sužinodavo anksčiau nei kiti ir įgaudavo pranašumą. Internetas šias privilegijas baigia panaikinti netgi besivystančiose valstybėse, todėl išmanydami makroekonominius rodiklius galėsite priimti geresnius investicinius sprendimus: identifikuoti perspektyvias valstybes ir pramonės šakas, laiku investuoti ir pasitraukti, efektyviau valdyti sistemine riziką.

Jeigu siekiate sužinoti, kokie yra pagrindiniai ekonomikos rodikliai, į kuriuos verta atkreipti dėmesį, kokią įtaką jie daro rinkai, kokios investuotojų reakcijos galima tikėtis juos paskelbus, kaip išsirinkti tinkamą investicijoms valstybę, tuomet šis straipsnis yra skirtas būtent jums.

Gero skaitymo.

Kodėl ekonomikos rodikliai svarbūs investuotojui?

Ekonomikos rodikliai yra svarbūs, nes parodo kokia yra valstybės ekonominė situacija. Jeigu valstybės ekonomikos rodikliai yra geri ir stabilūs, tuomet valstybėje sudarytos palankios sąlygos verslui. Jeigu valstybės finansinė sveikata šlubuoja – jos rizika didesnė, taigi ji mažiau palanki verslui.

Valstybės vertybinių popierių kainai įtaką daro ne tik jos, bet ir kitų valstybių makroekonominiai rodikliai. Pavyzdžiui, JAV skelbiamas BVP pokytis, bazinės palūkanų normos, nedarbas, vartojimo, naftos atsargos rezultatai daro įtaką visoms pasaulio rinkoms. Todėl jeigu norite investuoti Lietuvoje, turėtumėte žiūrėti ne tik Lietuvos, bet ir su Lietuva glaudžiai ekonomiais ryšiais susijusių valstybių - Rusijos, Lenkijos, Latvijos, Vokietijos makroekonominis rodiklius. Tokių valstybių kaip JAV, Didžioji Britanija, Kinija, Japonija, Vokietija ekonominė būklė daro įtaką globaliai ekonomikai, todėl vertindami investicines perspektyvas turite atsižvelgti ir į situaciją šiose valstybėse. Žinoma, daugiausia dėmesio turite skirti valstybėms, į kurias kompanijas ketinate investuoti, makroekonominių rodiklių analizei.

Prekyba vertybiniais popieriais greičiausiai apskritai sustotų, jeigu nebūtų naujienų. Naujienos skatina mus reaguoti į pakitusią situaciją ir priimti naujus investicinius sprendimus. Paprastai likus savaitei iki svarbiausių makroekonomikos rodiklių paskelbimo, žiniasklaidoje publikuojamos analitikų prognozės. Kai kurie informacijos šaltiniai netgi apibendrina daugelio ekonomistų prognozes ir pateikia vieną prognozuojamą rodiklį, kuris yra labiausia tikėtinas. Taigi dar prieš oficialiai skelbiant makroekonominiu rodiklius, jūs galite turėti preliminarinius vertinimus. Dažnai šios prognozės būna ganėtinai tikslios, todėl investuotojai makroekonominius rodiklius „įskaičiuoja“ į vertybinių popierių vertę dar prieš oficialiai juos paskelbiant. Jeigu paskelbus naujienas rinka svyruoja apie 1 proc. vadinasi naujiena nebuvo tokia jau didelė staigmena ir ekonomistai teisingai prognozavo ateities rezultatus. Tačiau, jeigu vertybinių popierių kainos keičiasi 4-5 proc. ir daugiau, vadinasi naujiena buvo visiems netikėta ir rinka stipriai reagavo į ekonominius rodiklius.

Rinka ne visuomet efektyviai sureaguoja į ekonomines naujienas. Pavyzdžiui Lietuvoje OMX birža teigiamas ekonomines naujienas įskaičiuoja į vertybinių popierių kainą praėjus kelioms

dienoms po informacijos pateikimo. Tai yra puiki galimybė pasipelnyti spekuliantams. Tad jeigu norite parduoti vertybinius popierius OMX vertybinių popierių biržoje, juos parduokite praėjus kelioms dienoms po teigiamų žinių paskelbimo. Jeigu makroekonominiai rodikliai yra neigiami, parduokite nedelsiant, nes po kelių dienų vertybinių popierių vertė bus dar labiau sumažėjusi.

Makroekonominės naujienos turi būti svarbios ne tik trumpalaikiams, bet ir ilgalaikiams investuotojams. Trumpalaikiai investuotojai turi gaudyti net ir smulkiausią informaciją, siekdami išlošti biržoje. Ilgalaikiai investuotojai turi sekti svarbiausius makroekonominis rodiklius ir sekti jų tendencijas tam, kad laiku padaryti strateginius investicinius sprendimus.

Investicijos ir bendrasis vidaus produktas (BVP)

Bendras vidaus produktas (toliau – BVP) yra svarbiausias ekonomikos rodiklis atspindintis valstybės ūkio augimą. Tai yra populiariausias ekonomikos rodiklis svarbus tiek ekonomistams, tiek investuotojams ir politikams. BVP parodo, kiek šalies ekonomika per tam tikrą laiką pagamino produkcijos ir suteikė paslaugų. Taigi BVP nusako visos ekonomikos sukurtos vertės dydį ir aktyvumą. BVP apima namų ūkio vartojimą, valstybės išlaidas, neparduotas prekes, statinius bei užsienio prekybos balansą. Į šį rodiklį suvedami visi kiti ekonomikos rodikliai.

Į BVP įtraukiama tik galutinė prekių ir paslaugų vertė – t.y. jeigu vienas baldžius gamina stalviršius, kitas – stalo kojas ir parduoda įmonei surenkančiai baldus, tai skaičiuojant BVP yra traukiama tik galutinė stalų

kaina baldų parduotuvėje, o tarpinių stalo dalių kaina nėra įskaičiuojama.

BVP rodiklis yra glaudžiai susijęs su bendru nacionaliniu produktu (toliau - BNP). BNP - tai tam tikros valstybės piliečių sukuriamos produkcijos ir suteikiamų paslaugų vertė tam tikru periodu. BNP nuo BVP skiriasi tuo, kad skaičiuojant BNP pridedama tos valstybės piliečių užsienyje gautos pajamos ir atimama užsieniečių gautos pajamos šalies viduje. Pavyzdžiui, vertinant Lietuvos ekonominę situaciją, svarbu įvertinti BNP, kuris apima ir emigrantų gaunamas pajamas - BVP ekonomikos rodiklis šių pajamų neapima.

BVP atspindi verslo ciklą. Remiantis BVP pokyčiu yra konstatuojama recesija. Recesijos suvokimas pasaulyje skiriasi. JAV, Europoje ir kitose išsivysčiusiose valstybėse recesija fiksuojama tuomet, kai bent du ketvirčius iš eilės fiksuojamas BVP mažėjimas. Tuo tarpu kai kurios besivystančios valstybės recesija reiškia BVP augimo tempų mažėjimą.

BVP skelbiamas kiekvieną ketvirtį. Paprastai žiniasklaida mini kiek BVP pakito lyginant su praėjusiu ketvirčiu arba kiek BVP išaugo per metus. BVP gali būti nominalus ir realus. Paprastai pateikiamas nominalus BVP - t.y. bendra ekonomikos suteiktų paslaugų ir pagamintos produkcijos vertė išreikšta nacionaline valiuta. Nominalusis BVP nevertina, ar BVP išaugo dėl pakilusio ekonomikos produktyvumo ar dėl pakilusių kainų, todėl daug išvadų iš nominalaus BVP daryti negalima. Realus BVP skaičiuojamas tam, kad būtų galima matyti skirtumą, ar BVP pakilo tik dėl to, kad pakilo kainų lygis (infliacija), ar ekonomika ūgtelėjo iš esmės. BVP sumažinę infliacijos dydžiu gausite realųjį BVP, kuris parodys realų BVP kilimą. Pavyzdžiui, jeigu BVP per metus išaugo 5 proc., o infliacija siekia tuos pačius 5 proc., tai reiškia, kad ekonomikos produktyvumas nedidėja, nes BVP kyla tik dėl infliacijos, o produkcijos ir paslaugų apimtys neauga.

Paprastai laikoma, kad išsivysčiusios valstybės BVP turi kilti 2-3 proc. kasmet, kad užtikrintų nuoseklų ekonomikos augimą. Ekonomikai atsigaunant šis rodiklis gali siekti ir 4-5 proc. Besivystančiose ekonomikose BVP gali siekti ir keliasdešimt procentų, tačiau toks augimas yra nepastovus ir negali tęstis amžinai. Paprastai besivystančiose valstybėse išlaikomas 4-8 proc. BVP augimo vidurkis yra sveikintinas. Dažnai besivystančios valstybės gali kelis metus išlaikyti ir 8-10 proc. BVP augimą, tačiau istorija rodo, kad tai negali tęstis amžinai.

Investuotojams BVP svarba skiriasi priklausomai nuo skaičiavimo metodikos. BVP skaičiuojamas trimis skirtingais metodais: pajamų, išlaidų ir gamybos.

Pajamų metodu nustatant BVP dydį sudedamos visos šalyje uždirbtos pajamos, kurias gauna gamybos veiksmų (žinių, darbo ir kapitalo) savininkai už savo paslaugas. Išlaidų metodas parodo kam išleidžiamas BVP. BVP gali būti išleidžiamas vyriausybei, namų ūkiui, kompanijai

vartojimo poreikiams, investicijoms ir eksportui (eksporto ir importo skirtumas). Šis metodas leidžia įvertinti, kas skatina BVP augimą: vidaus vartojimas (namų ūkių, vyriausybės, įmonių išlaidos) ar išorės vartojimas – eksportas.

Investuotojai turi stebėti ar BVP augimas yra subalansuotas, t.y. ar BVP augimą skatina ir vidaus vartojimas, ir eksportas. Jeigu ekonomika auga tik dėl vidaus paklausos, tai valstybė gyvena į skolą ir anksčiau ar vėliau vidaus vartojimu paremtas ekonomikos augimas sustos. Tokiai ekonomikai gresia perkaitimas. Ekonomikai augant dėl vidinės paklausos brangsta paslaugų sektoriaus kompanijų akcijos. Jeigu ekonomikos augimas remiasi tik eksportu, tai palaipsniui mažėja eksporto konkurencingumas. Jeigu ekonomikos vystymasis remiasi eksportu, investuoti reikėtų pirkti į apdirbamosios ir išgaunamosios pramonės kompanijų akcijas.

Gamybos metodas apskaičiuoja, kiek pridėtinės vertės sukūrė kiekvienas pramonės sektorius. Šis metodas investuotojams leidžia susidaryti nuomonę, ar verta investuoti į konkrečią pramonės šaką, nustatyti kokia yra konkretaus pramonės sektoriaus būklė ir potencialas. Jeigu visam pramonės sektoriui sekasi blogai, vargu ar verta gaišti laiką ten ieškant gerų investicijų.

Paskelbus BVP rodiklius, investuotojai paprastai reaguoja nuosaikiai. Naujienų agentūros tokios kaip „Reuters“ „Bloomberg“ surenka įvairių ekonomistų BVP prognozes, jas apibendrina ir viešai publikuoja. Investuotojai, atsižvelgdami į prognozes, priima investicinius sprendimus. Dar prieš pasirodžius oficialiems BVP rodikliams, prognozuojama BVP vertė jau būna įskaičiuota į vertybinių popierių kainą. Paskelbus oficialius BVP duomenis, rinkos reaguoja tik tuomet, jeigu prognozuoti duomenys ženkliai skiriasi nuo paskelbtų rezultatų.

Didžiausias BVP trūkumas yra tas, kad jis atspindi kelių mėnesių senumo ekonomikos situaciją. BVP atspindi praeitį, o ne esamą situaciją ar ateities tendencijas. Remiantis BVP negalima prognozuoti vertybinių popierių kurso tendencijos. Apie BVP augimą galima spręsti iš kitų rodiklių, tokių kaip nedarbo mažėjimas, uždarbio augimas, kompanijų pelno didėjimas, paskolų portfelių augimas. Tad BVP nėra akcijų kurso augimo ar kritimo indikatorius. Greičiau yra atvirkščiai – pagal akcijų vertę galima prognozuoti BVP augimą. Praktika rodo, kad akcijų kursai krenta dar gerokai prieš paskelbiant BVP rodiklius, tad BVP tiesiog konstatuoja faktą ir paaiškina, dėl kokių priežasčių akcijų vertė krito.

Kita vertus, biržos nuolat reaguoja į naujienas, tad vienokia ar kitokia žinia apie BVP pokytį pastumia rinkas viena ar kita kryptimi, tad negalima sakyti, kad BVP ekonomikos rodiklis nedaro apskritai jokios įtakos. Tačiau tai yra svarbiau trumpalaikiams investuotojams ir

spekulantams. Paprastai į informaciją, kad BVP kilo akcijų kursai reaguojama teigiamai. Paskelbus, kad BVP sumažėjo, krenta ir akcijų kursai. Kita vertus, mažėjantis BVP nebūtinai yra bloga žinia ilgalaikiams investuotojams. Nuosaikus BVP mažėjimas gali reikšti, kad ekonomika iš perkaitimo fazės grįžta į subalansuotą augimą, o tai reiškia nuoseklų akcijų kurso augimą ilguoju laikotarpiu.

Kylantis BVP skatina ir nekilnojamo turto kainų didėjimą, nes paprastai augant ekonomikai auga žmonių perkamoji galia, lūkesčiai, didėja kreditavimas. Tai didina nekilnojamo turto paklausą.

Augant BVP galima tikėtis bazinių palūkanų normos didinimo. Centrinis bankas, didindamas bazines palūkanų normas apsaugo ekonomiką nuo perkaitimo bei reguliuoja infliacijos lygį.

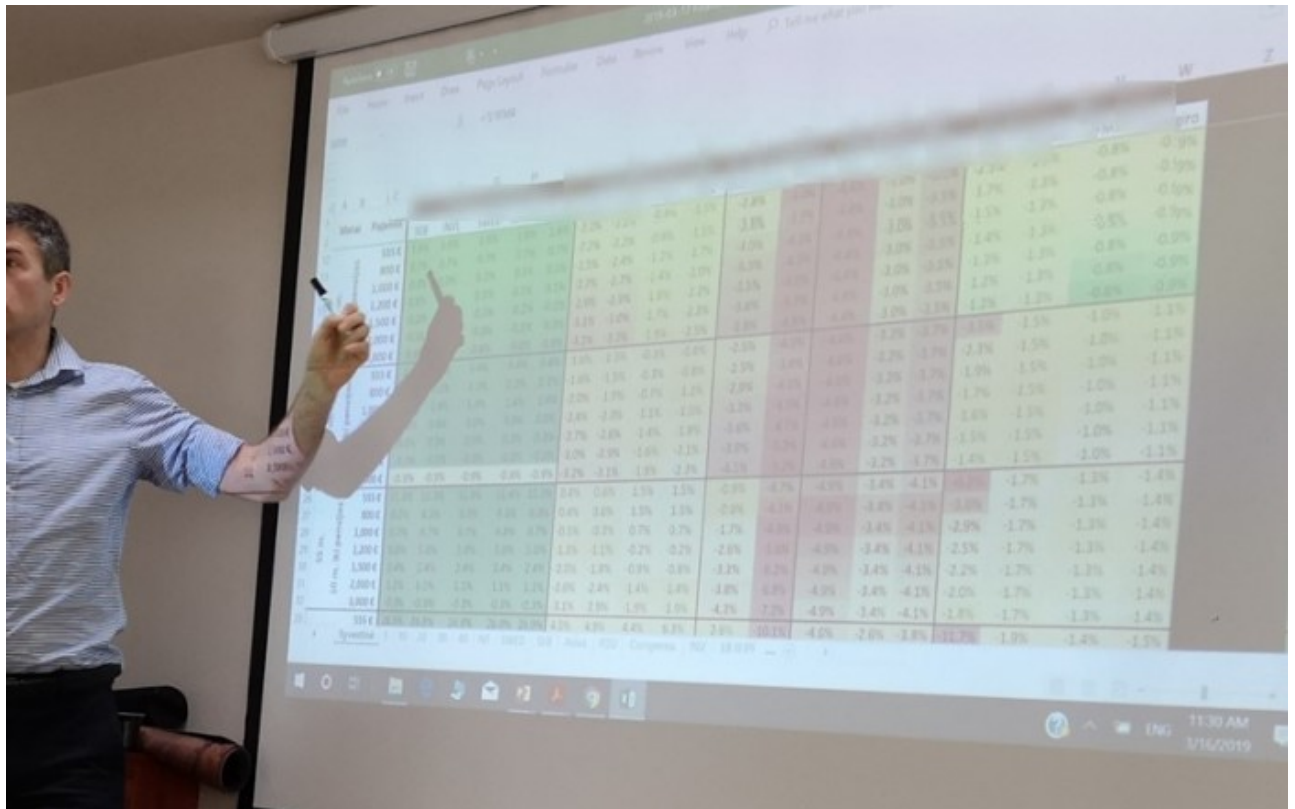
BVP yra glaudžiai susijęs su infliacija. Ekonomikos augimas, didėjanti paklausa ir vartojimas skatina infliaciją. Kylant infliacijai ir bazinėms palūkanų normoms, obligacijos pinga.

----- Taip pat skaitykite -----

II pakopos pensijų fondai: kuris geriausias? (I dalis)

Seminaras Kaune: Kaip geriausia įdarbinti pinigus?

[Sutelktinio finansavimo platformos darbo kokybės svarba \(3 dalis\)](#)

Einamoji sąskaita ir prekybos balansas

Einamosios sąskaitos balansas faktiškai remiasi užsienio prekybos balansu, t.y. parodo, koks yra santykis tarp eksporto ir importo. Užsienio prekybos balansas apskaičiuojamas iš eksportuotų paslaugų ir produkcijos vertės atimant importuotos produkcijos ir paslaugų vertę. Gautas rezultatas atspindi ar kapitalas išteka ar ateina į/iš šalies. Jeigu valstybė daugiau importuoja, nei eksportuoja, tuomet iš valstybės išplaukia pinigai. Pinigams išplaukiant iš valstybės gyventojai, kompanijos ir valstybė yra priversta skolintis tam, kad galėtų tęsti vartojimą. Toks pinigų nutekėjimas negali tęstis amžinai, nes skolas kažkada reikės grąžinti. Neigiamas einamosios sąskaitos balansas yra lėtai kintantis ekonomikos rodiklis, todėl svarbu sekti ar jis didėja, ar mažėja.

Kai valstybė eksportuoja daugiau nei importuoja ji turi einamosios sąskaitos perviršį – į valstybę ateina pinigai iš kitų regionų. Tai yra lyg rezervinis fondas, kurį valstybė gali panaudoti recesijos metu, skatindama vartojimą.

Vienas iš populiariausių prekybos balanso rodiklių yra einamoji sąskaita, kuri parodo valstybės prekybos padėtį, palyginus su likusia pasaulio dalimi per tam tikrą laiką (paprastai per metus). Einamoji sąskaita atspindi, kaip kapitalas keliauja iš vienos valstybės į kitą. Kapitalas į valstybę patenka eksportuojant prekes ir paslaugas, pritraukiant užsienio investicijas bei gaunant pavienes pinigų perlaidas iš užsienio. Tuo tarpu kapitalas iš valstybės iškeliauja importuojant prekes ir paslaugas, investuojant užsienyje bei pervedant pinigus iš šalies į kitas valstybes.

Analitikai dažnai išveda einamosios sąskaitos ir BVP rodiklio santykį, kad matytų, koks yra einamosios sąskaitos deficitas (perviršis) lyginant su visos ekonomikos pajėgumu.

Einamoji sąskaita turi būti subalansuota. Pavyzdžiui, kiek iš JAV išteka dolerių, tiek teoriškai turi būti investuota į JAV aktyvus. Tarkime JAV iš Saudo Arabijos perka naftos už 1 mlrd. eurų. Saudo Arabija gautus pinigus teoriškai turėtų nukreipti atgal į JAV, išsigydama JAV išdo vekselių. JAV sumažinus palūkanų normas, JAV išdo obligacijos tampa ne tokios patrauklios, o tai mažina JAV dolerio patrauklumą, todėl nuvertėja ir doleris. Tokiu būdu einamosios sąskaitos deficitas daro poveikį valiutos vertei. Didėjant einamosios sąskaitos deficitui valiuta nuvertėja ir atvirkščiai, mažėjant – brangsta.

Valiutos vertė daro didelę įtaką einamosios sąskaitos balansui. Pavyzdžiui, 2009 m. zlotui nuvertėjus lietuviai vykdavo į Lenkiją apsipirkti. Tai sąlygojo pinigų nutekėjimą iš Lietuvos.

Pinigai atitekdavo Lenkijos įmonėms, kurių finansiniai rodikliai tik gerėdavo. Taigi valiutos vertės mažėjimas yra naudinga į eksportą orientuotoms kompanijoms, jų produkcija tampa konkurencingesnė, todėl pelnas auga. Kritus nacionalinės valiutos vertei, kyla eksportuojančių kompanijų akcijų kainos ir mažėja produkciją importuojančių kompanijų akcijų vertė. Mažėjant valiutos vertei šalyje auga infliacija, kadangi už importuojamas prekes ir žaliavas tenka mokėti daugiau.

Pakilus valiutos kursui, mažėja eksporto konkurencingumas, eksportuojančių kompanijų pelnas mažėja, todėl krenta ir jų akcijų vertė. Kita vertus, sustiprėjusi valiuta mažina infliaciją, nes į valstybę įvežamos prekės ir žaliavos tampa pigesnės.

Negalima teigti, kad stipri ar silpna valiuta yra gerai ar blogai. Ir viena, ir kita turi tiek neigiamas, tiek teigiamas pasekmes valstybės ekonomikai.

Valstybės skolos lygis

Didelė valstybės skola reiškia, kad valstybė turi mažinti išlaidas ir pradėti taupyti. Mažesnis vartojimas sudaro nepalankias verslo sąlygas. Kuo didesnė valstybės skola, tuo verslo sąlygos šalyje yra blogesnės. Mažinti skolą valstybė gali ne tik mažindama išlaidas, bet ir didindama mokesčius. Mažėjančios valstybės išlaidos ir didėjantys mokesčiai mažina kompanijų pelną, todėl jų akcijos pinga.

Valstybės skola parodo, kokios yra valstybės galimybės pasiskolinti. Jeigu valstybės skola yra kritinė, valstybei bus ypatingai sunku pasiskolinti kapitalą, paskola bus suteikiama nepalankiomis sąlygomis. Tuo tarpu, jeigu valstybė yra mažai prisiskolinusi, kreditą gauti bus daug paprasčiau. Kadangi rizika bus maža, paskolos sąlygos bus valstybei palankios. Valstybės galimybės skolintis yra ypatingai svarbios ekonominės krizės laikotarpiu.

Dėl šių priežasčių ieškodami tinkamos valstybės investicijoms turite įvertinti valstybės skolos lygį.

Bazinė palūkanų norma

Bazines palūkanų normas nustato centrinis bankas. Centrinis bankas yra institucija, kontroliuojanti šalies bankų veiklą ir reguliuojanti pinigų kiekį apyvartoje. Centrinio banko tikslas yra šalies valiutos stabilumas, maža infliacija, ekonomikos augimas. Centrinis bankas leidžia pinigus, atlieka valstybinio banko funkcijas, reguliuoja kreditavimo sistemą, valdo valstybės atsargas bei vykdo komercinių bankų priežiūrą.

Bazinė palūkanų norma iš esmės apibūdina pinigų kiekį rinkoje. Centrinis bankas, keldamas bazinę palūkanų normą, mažina pinigų kiekį ekonomikoje, o mažindamas palūkanų normas – didina. Tai nesunku paaiškinti paklausos ir pasiūlos principu: kuo daugiau pinigų, tuo jie pigesni, tad mažesnės ir palūkanos. Ir atvirkščiai, kuo ekonomikoje mažiau pinigų, tuo jie brangesni ir palūkanų norma yra aukštesnė.

Centrinis bankas pinigų kiekį rinkoje keičia atvirosios rinkos operacijomis, diskonto norma ir privalomąja atsargų norma. Dažniausiai naudojama forma yra atvirosios rinkos operacijos – vyriausybės obligacijų išleidimas ir supirkimas. Jeigu centrinis bankas iš bankų, namų ūkių ir kompanijų superka vyriausybės obligacijas, jas pardavę kompanijos investuotojai gauna pinigus. Tokiu būdu ekonomikoje atsiranda daugiau pinigų. Turėdami daugiau pinigų, bankai mažina palūkanas ir skatina skolinimąsi. Diskonto norma nustato kokią palūkanų normą, kurią komerciniai bankai moka skolindamiesi iš centrinio banko. Reguluodamas privalomas komercinių bankų atsargas, centrinis bankas gali didinti arba mažinti pinigų kiekį rinkoje. Kuo bankai turi mažiau laisvų pinigų ir kuo brangiau jie gali skolintis iš centrinio banko, tuo didesnes palūkanų normas jie nustato.

Keisdamas pinigų kiekį rinkoje centrinis bankas įtakoja palūkanų normą už kurią bankai skolina vienas kitam. Bazinė palūkanų norma – palūkanų norma, kurią komerciniai bankai naudoja kaip atspirties tašką, paskaičiuojant konkrečios paskolos palūkanų normą.

Taigi centrinis bankas nustato tik palūkanų normos etaloną, bet ne pačias palūkanas. Palūkanas nustato komerciniai bankai. Palūkanų norma už kurią vienai nakčiai bankai skolina vienas kitam pinigų faktiškai ir yra bazinė palūkanų norma. Pavyzdžiui, Lietuvos komerciniai bankai palūkanų normas skolininkams paprastai nustato pagal LIBOR. LIBOR – tai palūkanų norma už kurią vieni bankai skolina kitiems bankams Londono tarpbankinėje paskolų rinkoje. Pagal LIBOR bankai nustato kitų trumpalaikių paskolų palūkanų normas. LIBOR gali būti išreikštas įvairiomis valiutomis: doleriais, eurai, jenomis ir t.t.

Turėdami didelį laisvų pinigų kiekį bankai vienas kitam skolina už mažesnes palūkanas. Kai laisvų pinigų kiekis mažesnis, skolinama brangiau. Tokiu būdu centrinis bankas, reguliuodamas laisvų pinigų kiekį, reguliuoja ir tarpbankines palūkanų normas.

Bazinės palūkanų normos paveikia visus skolininkus. Keičiantis bazinėms palūkanų normoms išauga arba sumažėja skolininkų už paskolą mokamos palūkanos. Kuo mažiau laisvų pinigų yra rinkoje, tuo mažesnis yra vartojimas. Mažėjant vartojimui, mažėja produkcijos kiekis ir įmonių pelnas, lėčiau auga šalies ekonomika. Tokiu būdu centrinis bankas apsaugo ekonomiką nuo perkaitimo.

Pasaulyje yra svarbiausi JAV, Japonijos, ES, Didžiosios Britanijos centrinių bankų sprendimai dėl bazinės palūkanų normos. Lietuvos bankas gali reguliuoti tik komercinių bankų privalomąsias atsargas. Bazinė palūkanų normos keitimas priklauso nuo centrinio banko užduočių. Pavyzdžiui, Europos centrinio banko (ECB) pagrindinis tikslas - infliacijos kontrolė, kurią siekiama išlaikyti 2-3 proc. ribose. Jeigu ES ekonomika lėtėja, tai dar nereiškia, kad ECB ekonomikos augimą skatins mažindama bazinės palūkanų normas. JAV centrinio banko tikslas yra ne tik infliacijos kontrolė, bet ir ekonomikos augimas bei užimtumas, tad JAV centrinis bankas gali būti daug lankstesnis priimdamas sprendimus dėl bazinės palūkanų normos.

Mažinant bazinės palūkanų normas akcijų kaina kyla, nes pigesni pinigai skatina vartojimą, skolinimąsi ir investicijas, atitinkamai auga kompanijų pelnas bei akcijų kainos. Paskelbus, kad didinama bazinė palūkanų norma, akcijų indeksai smunka. Kita vertus, ne visuomet bazinių palūkanų normų didėjimas yra neigiama žinia. Centrinio banko pirmi bandymai kelti bazinės palūkanų normas reiškia, kad ekonomika atsigauja ir tikėtinas tolimesnis jos augimas, todėl investicinių sprendimų daryti atsižvelgiant tik į bazinės palūkanų normas daryti nevertėtų. Keliant bazinės palūkanų normas valstybė apsaugoma nuo padidėjusios infliacijos rizikos.

Mažėjant bazinėms palūkanų normoms mažėja indėlių ir obligacijų reali investicinė grąža. Dėl šios priežasties obligacijos pinga.

Svarbu paminėti ir tai, kad keliant bazinės palūkanų normas, mažėja pinigų kiekis rinkoje, o mažėjant pasiūlai kyla pinigų kaina, t.y. keliant bazinės palūkanų normas nacionalinė valiuta pabrangsta užsienio valiutų atžvilgiu. Tokia situacija skatina importą ir einamosios sąskaitos deficitą. Ir atvirkščiai, bazinių palūkanų normų mažinimas reiškia eksportą ir mažina einamosios sąskaitos deficitą.

Infliacija

Infliacija yra vienas svarbiausių makroekonominių rodiklių. Infliacija - tai pinigų perkamosios galios sumažėjimas dėl padidėjusios bendrosios prekių ir paslaugų kainos. Kitaip tariant, infliacija atspindi kaip sparčiai šalyje kyla kainos. Šis rodiklis yra ypač svarbus investuotojams, nes parodo realią investicinę grąžą. Infliacija yra vienas pagrindinių motyvų investuoti, nes neinvestuoti pinigai nuvertėja. Ilguoju laikotarpiu nuo infliacijos geriausiai apsaugo akcijos. Trumpuoju laikotarpiu tinkama priemonė kapitalo vertės išsaugojimui yra alternatyvios investicijos, nekilnojamas turtas ir žaliavos. Kylant infliacijai, obligacijos nuvertėja. Indėlių palūkanos paprastai yra dvigubai mažesnės nei infliacija, todėl indėlių reikėtų rinktis tik išimtiniais atvejais. Detalus infliacijos poveikis investicijoms yra

atskleistas straipsnyje „[Infliacija ir investicijos](#)“, kurį rekomenduojame perskaityti kiekvienam investuotojui.

Nedarbas

Nedarbas šalies mastu pradeda didėti tuomet, kai daugelis įmonių pradeda susidurti su finansiniais sunkumais. Su finansiniais sunkumais įmonės susiduria tuomet, kai sumažėjus rinkos paklausai, mažėja užsakymų, nebegaunamos įprastos pajamos. Įmonė atleidžia darbuotojus, nes jų nebegali išlaikyti, o, sumažėjus paklausai, sumažėja ir paties darbo. Darbuotojas paprasčiausiai tampa nebereikalingas. Jeigu nedarbo lygis šalies mastu tendencingai kyla, vadinasi daugelis įmonių turi finansinių sunkumų, sukuriama mažesnė pridėtinė vertė, todėl daugelio kompanijų finansiniai rezultatai prastėja.

Nedarbo lygis ir BVP yra glaudžiai susiję ekonomikos rodikliai: kuo daugiau darbuotojų, tuo daugiau paslaugų ir produkcijos ekonomika gali pagaminti. Augant nedarbui greičiausiai išvysite BVP mažėjimą. Kai kurie specialistai skeptiškai vertina BVP rodiklį, nes jis atspindi praėjusių kelių mėnesių ekonominę situaciją. Tuo tarpu nedarbo lygis yra esamos ekonomikos būklės indikatorius.

Nedarbo rodikliai investuotojams yra svarbūs, nes jie parodo kokia šiuo metu yra verslo ciklo fazė. Didėjant nedarbui mažėja ir bendra gyventojų perkamoji galia, nes mažesnė visuomenės dalis gauna pajamas. Mažesnė gyventojų perkamoji galia reiškia mažesnes pajamas ne pirmo būtinumo prekėmis ir paslaugomis prekiaujančioms kompanijoms. Gaunasi uždaras ratas: kompanijos atleidžia darbuotojus, nes mažėja paklausa, o paklausa mažėja, nes atleisti darbuotojai neturi už ką pirkti prekes ir paslaugas.

Nedarbo lygis yra glaudžiai susijęs su bazinėmis palūkanų normomis. Kai kurių centrinių bankų (pvz. JAV) viena iš užduočių yra didelis gyventojų užimtumas, todėl didėjant nedarbui galima tikėtis palūkanų normų mažinimo. Pagerejusios skolinimosi sąlygos duoda teigiama impulsą ekonomikai ir mažina bedarbių skaičių.

Tarptautinėms rinkoms didžiausią įtaką daro JAV nedarbo rodikliai, tokie kaip išankstinio nedarbo ne žemės ūkio sektoriuje lygio pokytis (ADP Non-Farm Employment Change) JAV pirmą kartą besikreipiančių bedarbių kiekis (Unemployment claims) ir JAV bedarbystės lygis (Unemployment Rate). Europoje svarbiausi yra Vokietijos bedarbystės lygio pokytis (German Unemployment Change) bei ES nedarbo lygis (Unemployment rate).

Investuotojas turi žinoti, koks nedarbo poveikis yra konkrečiam pramonės sektoriui. Nedarbo lygio didėjimas pramonės šakoms daro skirtingą poveikį. Pavyzdžiui, finansų

sektorius gali be didesnio skausmo sumažinti darbuotojų skaičių ir jo nedidinti, kol ekonominė situacija nepasikeis. Mažiau kapitalui lanksčioms pramonės šakoms, pavyzdžiui, gamybos sektoriui (kurio galimybės mažinti produkcijos savikainą yra ribotos) darbuotojų mažinimas reiškia daug didesnius nuostolius.

Nedarbui augant, paprastai krenta akcijų kaina, kadangi investuotojai tikisi kompanijų pelno mažėjimo. Investuotojai pereina prie mažiau rizikingų vertybinių popierių – obligacijų, kurių kaina prastėjant ekonominiams rodikliams paprastai auga.

Nedarbo mažėjimas reiškia, kad kompanijos pradeda plėsti savo veiklą. Kompanijoms didina darbuotojų skaičių, siekdamos patenkinti išaugusią paklausą. Kompanijų pelnas didėja. Nedarbo mažėjimas yra teigiama žinia akcijų rinkoms, kadangi didėjant kompanijų pelnui, auga ir jų akcijų kaina. Investuotojai pereina prie labiau rizikingų turto klasių, mažina obligacijų kiekį portfelyje, todėl obligacijos pinga.

Vartotojų pasitikėjimas

Vartotojų pasitikėjimo indeksas parodo vidutinio kliento finansinę situaciją, perkamąją galią ir pasitikėjimą. Vartotojų pasitikėjimo indeksas parodo, kaip žmonės jaučiasi šiuo metu, kur link šiuo metu krypsta ekonomika ir kaip ji atrodys praėjus 6 mėnesiams. Geri vartotojų pasitikėjimo rodikliai gali daryti stiprią įtaką vertybinių popierių kainai, ypač ekonomikos nuosmukio metu. Laikoma, kad kuo laimingesnis yra klientas, kuo pozityviau nusiteikęs laukia gyvenimo sąlygų gerėjimo, tuo labiau jis linkęs išlaidauti ir įsigyti didesnius pirkinius (pvz. namą ar automobilį). Ir atvirkščiai, mažėjant vartotojų pasitikėjimui, mažėja jų išlaidos. Vartotojų išlaidos sąlygoja geresnius pardavimus ir kompanijų pelną, todėl vartotojų pasitikėjimo indeksui kylant, paprastai kyla ir vertybinių popierių kaina.

Vartotojų lūkesčiai yra svarbūs priimant investicinius sprendimus trumpuoju laikotarpiu 3 – 6 mėnesiams. Vartotojų pasitikėjimo rodikliai atspindi verslo ir visuomenės lūkesčius dėl būsimo ekonomikos augimo. Yra keletas indikatorių, atspindinčių vartotojų lūkesčius. Kiekvieną mėnesį yra skelbiamas JAV vartotojų pasitikėjimo indeksas (CB costumer confidence) bei preliminarus vartotojų sentimentų indeksas (Prelim UoM Consumer statement). Europoje skelbiami ES vartotojų pasitikėjimo indeksas (Consumer Confidence), Didžiosios Britanijos vartotojų pasitikėjimo indeksas (Nationwide Consumer Confidence) bei Vokietijos verslo nuotaikų indeksas IFO.

Šie ekonomikos rodikliai yra pateikiami kiekvieną mėnesį ir faktiškai atspindi BVP augimą, todėl investuotojai jais remdamiesi gali daryti investicinius sprendimus dar prieš oficialiai skelbiant BVP. Investuotojai, atsižvelgdami į vartotojų lūkesčius priima investicinius

sprendimus ir įskaičiuoja visą tai į vertybinių popierių kainą. Kuo didesnis vartotojų pasitikėjimas ir išlaidos, tuo valstybėje sukuriama daugiau produkcijos, todėl BVP kyla, o iš paskos seka ir akcijų kursai. Tad paskelbus BVP rodiklius rinka paprastai tik šiek tiek pasikoreguoja atsižvelgiant į tai, kiek oficialus BVP rodiklis skyrėsi nuo prognozių.

Mažmeninės prekybos apimtys

Mažmeninės prekybos apimtys yra nuolat stebimos ekonomistų ir investuotojų. Mažmeninės prekybos rodiklis parodo, kaip šalyje vyko prekių pardavimai galutiniams vartotojams. Mažmeninės prekybos apimtys atspindi esamąją valstybės gyventojų perkamąją galią ir parodo esamą šalies ekonomikos būklę. Mažmeninės prekybos apimtys išreiškiamos nacionaline valiuta, todėl tai yra svarbus infliacijos lygio indikatorius. Paprastai naujienos apie mažmeninės prekybos apimtį sukelia didesnę akcijų biržos svyravimą nei įprasta. Mažmeninės prekybos apimtys yra svarbus ekonomikos rodiklis centriniams bankams keliant ar mažinant bazinės palūkanų normas. Pavyzdžiui, verslo ciklo viduryje šoktelėjus mažmeninės prekybos apimtims centrinis bankas gali padidinti bazinės palūkanų normas siekdamas kontroliuoti infliacijos lygį. Investuotojai greičiausiai siektų parduoti ir akcijas, kadangi pabrangęs skolinimasis mažintų prekybos apimtį ir pelną.

Paprastai rinkoms didžiausią įtaką daro JAV mažmeninės prekybos apimtys (Core Retail Sales m/m). Kartais rinkas išjudina analogiškų rodiklių skelbimas Vokietijoje (German Retail Sales m/m) ir Euro zonoje (Retail Sales m/m).

Jeigu pardavimai išlieka tokie patys arba mažėja, vadinasi vartojimas mažėja. Tai gali būti signalas, kad artėja verslo ciklo pabaiga ir ekonomika tuoj pereis į recesijos fazę. Investuotojai gali matyti, kokie buvo kiekvieno pramonės sektoriaus rezultatai einamuoju laikotarpiu ir daryti išvadas kaip vystosi konkretus pramonės sektorius. Dėl šios priežasties investuotojai gali pirkti arba parduoti konkrečių kompanijų vertybinius popierius.

Pabaigai

Kaip matote makroekonominiai rodikliai nebūtinai turi būti sudėtingi, ir jų įtaką investicijoms taip pat nėra sudėtinga paaiškinti ir suvokti. Deja, nėra nei vieno ekonomikos rodiklio, kuris galėtų vienareikšmiškai parodyti vertybinių popierių vertės pokyčius. Norint susidaryti bendrą vaizdą reikia analizuoti makroekonominių rodiklių visumą.

Atminkite:

- Augant BVP tikėtina, kad akcijų vertė didės, o obligacijos nuvertės.

- BVP yra praeities rodiklis ir parodo ekonominę situaciją prieš 4 mėn.
- Augant BVP, tikėtina, kad kils nekilnojamo turto ir žaliavų kainos;
- Tendencingas einamosios sąskaitos deficito didėjimas yra ekonomikos nuosmukio indikatorius;
- Akcijos geriausiai apsaugo nuo infliacijos;
- Obligacijos nuvertėja kylant infliacijai;
- Paskelbus apie bazinių palūkanų mažinimą akcijos brangsta, obligacijos pinga. Paskelbus apie didinimą, akcijos pinga, obligacijos brangsta.
- Nedarbas, vartotojų pasitikėjimas, mažmeninės prekybos apimtys, parodo esamą ekonomikos augimą. Gerėjant šiems rodikliams, paprastai kyla ir akcijų kursai, žaliavų, nekilnojamo turto ir alternatyvių investicijų kaina.

pamoka:

Nelik abejingas: įvertink straipsnį - pasidalink su draugais...

Investicijos ir ekonomikos rodikliai
20 balsai/ Vid.4.2